

О. П. Тищенко,
д. е. н., професор кафедри національної економіки та публічного управління,
ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-0677-4774

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.5—6.43

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ПЛАНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

O. Tyshchenko,
Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of National Economy
and Public Administration, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

MECHANISM FOR ENSURING EFFECTIVE REGIONAL DEVELOPMENT PLANNING AND DIRECTIONS FOR ITS IMPROVEMENT

Статтю присвячено дослідженню ролі планування як одного з провідних інструментів управління регіональним розвитком, використання якого дозволяє комплексно підходити до систематизації різнорівневих проблем соціально-економічного розвитку, збалансовувати їх з наявними ресурсними можливостями територій, у тому числі фінансовими, а також здійснювати моніторинг виконання поставлених цілей і завдань, з можливістю, у разі потреби, їх корегування. Виявлено недоліки чинного механізму забезпечення планування у розрізі його окремих складових, зокрема, законодавчої, нормативно-методичної, інституційної, організаційно-документальної, інформаційної, кадрової та фінансової. Обґрунтовано пропозиції щодо оновлення законодавчого, методичного та інформаційного забезпечення процесу планування, а також уточнення й деталізації переліку показників, що включаються до стратегічних і поточних планових документів. Обґрунтовано пропозиції щодо участі агенцій регіонального розвитку у забезпеченні ефективного планування на місцевому рівні та закріплення їх відповідного юридичного статусу. Акцентовано увагу на необхідності застосування єдиних підходів та критеріїв при розробленні напрямів розвитку та завдань, які містяться у різних типах документів — стратегіях, генеральних планах, комплексних планах просторового розвитку, що сприятиме підвищенню результативності планування як інструмента управління розвитком територій. Надано рекомендації щодо удосконалення підготовки спеціалістів вищими навчальними закладами та підвищення кваліфікації кадрів для роботи у структурних підрозділах з планування в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

The article is devoted to the study of the role of planning as one of the leading tools for regional development management, the use of which allows a comprehensive approach to systematization of multilevel problems of socio-economic development, balance them with available resource

opportunities of the territories, including financial, monitor the implementation of the set goals and objectives and their adjustment if necessary. The scope and possibilities of planning at the regional level are considered through the lens of the concept of "regional development", which means a continuous process of change in a complex multidimensional system (region), which includes economic, social, environmental, humanitarian and other subsystems.

The main types and components of the mechanism for ensuring regional development planning are systematized. The shortcomings of the current mechanism for ensuring planning in terms of its individual components, in particular, legislative, regulatory and methodological, institutional, organizational and documentary, informational, personnel and financial, are found.

Proposals for updating the legislative, methodological and informational support of the planning process, as well as clarifying and detailing the list of indicators included in strategic and current planning documents are substantiated. The practical implementation of the author's proposals will complete the process of forming the legal framework for the functioning of an integrated planning system in the country, in which territorial formations of all levels will be clearly structured and fully represented. Proposals for the participation of regional development agencies in ensuring effective planning at the local level and consolidating their respective legal status are substantiated. Emphasis is placed on the need to apply common approaches and criteria in the development of promising areas of development and objectives contained in different types of documents — strategies, masterplans, comprehensive spatial development plans, which will improve the effectiveness of planning as a territorial development management tool. Recommendations for improving the training of specialists in higher education institutions and staff professional development necessary for the work in the structural units of planning in public authorities and local governments are provided.

Ключові слова: децентралізація, механізм забезпечення планування регіонального розвитку, планування регіонального розвитку, регіональний розвиток, управління регіональним розвитком.

Key words: decentralization, mechanism for ensuring regional development planning, regional development planning, regional development, regional development management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Планування виступає однією з найважливіших складових цілісного механізму управління будь-якими процесами та явищами, у тому числі процесами розвитку соціально-економічних систем, до яких, зокрема, належать адміністративно-територіальні одиниці країни — регіони, райони, міста, інші населені пункти, територіальні громади.

В умовах децентралізації влади об'єктами підвищеної уваги, як з боку науковців, так і практиків, стали територіальні утворення базового рівня — громади. Успішний розвиток даних територій розглядається нині як визначальний чинник підвищення ефективності та конкурентоспроможності національного господарства та рівня доброту населення країни. Про надзвичайну важливість планування, як дієвого інструмента управління розвитком територіальних утворень різного рівня, свідчать положення нещодавно затвердженої Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Так, у даному документі, як найважливіша стратегічна ціль держави за напрямом "Регіональний розвиток", визначено "забезпечення ефективного планування регіонального розвитку" [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Концептуальні основи регіонального розвитку та його планування знайшли відображення у численних працях відомих науковців — О.Ю. Бобровської, З.С. Варналія, В.Є. Воротіна, Б.М. Данилишина, М.І. Долішнього, О.П. Крайник, В.І. Пили, Т.В. Уманець, С.І. Чернова, Ю.П. Шарова та багатьох інших.

Останніми роками, у зв'язку зі значним розширенням повноважень органів місцевого самоврядування в рамках реформи децентралізації, спостерігається нова хвиля публікацій, безпосередньо присвячених методичним та практичним аспектам планування регіонального розвитку, у тому числі на рівні територіальних громад. Серед них слід відзначити роботи А. Бойко [2], О.С. Качного [3], Н.О. Кухарської [4], науковців Інституту регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України [5, 6] та Одеського національного економічного університету [7], а також у публікаціях, що їх підготовлено вітчизняними науковцями за сприяння міжнародних організацій [8—11].

Однак варто зазначити, що наразі у більшості публікацій переважно розглядаються питання стратегічного

Таблиця 1. Тракткування поняття "регіональний розвиток"

Визначення	Джерело
Регіональний розвиток – це процес спрямованого та незворотного відтворення структури еколого-соціо-економічної системи регіону, а також внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків її елементів, яке відбувається під впливом певних суспільних закономірностей.	Орловська Ю. В. (2004) [15].
Регіональний розвиток – розвиток соціально-економічної територіальної системи у просторовому аспекті, що поряд з просторовим розвитком цілісної системи, також включає комплексний розвиток її соціально-економічних територіальних підсистем.	Коротич О. Б. (2010) [16].
Регіональний розвиток – 1) зміна структури регіонів або територіальних утворень усередині них (зазвичай, ідеться про прогресивні зміни структури); 2) ускладнення (ефективна позитивна зміна) регіональної системи. Якщо розвиток пов'язаний з руйнацією, зниженням рівня тощо, застосовується термін "деградація".	Шевчук Т. Л. (2011) [17].
Регіональний розвиток – якісні, закономірні зміни у функціонуванні регіональної системи, що мають об'єктивний характер і зумовлені виникненням нових форм зв'язків між соціально-економічними потребами і засобами їх задоволення.	Енциклопедія державного управління (2011) [13].
Під поняттям регіональний розвиток національної економіки» слід розуміти процес позитивних якісних змін у національному економічному просторі, характерними ознаками якого є рух у напрямі зменшення розбіжностей за основними параметрами рівня та якості життя населення в окремих регіонах, а також згладжування між- та внутрішньо регіональних соціально-економічних диспропорцій.	Тищенко О. П. (2012) [18].
Регіональний розвиток – процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах.	Закон України «Про засади державної регіональної політики» (2015) [19].

Джерело: складено автором.

планування, а іншим його видам (середньостроковому, поточному та оперативному) приділяється недостатньо уваги. Також не знаходять належного висвітлення й проблеми забезпечення процесу планування різними складовими та їх ролі у досягненні за допомогою планування головної задачі — підвищення ефективності регіонального розвитку, зокрема на рівні територіальних утворень базового рівня.

У той же час, система планування являє собою цілісний механізм, представлений окремими складовими, які лише у своїй сукупності можуть забезпечити його високу результативність як інструмента управління. Таким чином, пошук шляхів удосконалення та підвищення ефективності планування регіонального розвитку потребує подальших наукових розвідок.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження механізму та його складових, що забезпечують реалізацію планування як провідного інструмента управління регіональним розвитком та обґрунтування напрямів його удосконалення задля підвищення ефективності управління територіями в умовах децентралізації влади.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

З позицій управлінської науки під плануванням розуміється цілеспрямована діяльність органів державного управління із забезпечення пропорційного та динамічного розвитку суспільства, визначення основних параметрів економіки в майбутньому та досягнення їх з найменшими витратами суспільної праці [12, с. 466].

Планування, як один із найважливіших інструментів управління, повинно застосовуватись на усіх ієрархічних рівнях національного господарства (державному, регіональному і місцевому) та охоплювати усі сфери та види публічної діяльності. Виходячи з вищевикладеного, поняття "планування територіального розвитку" цілком правомірно трактувати як функцію управління "сутність якої полягає у визначенні цілей комплексного розвитку території та шляхів їх досягнення, на підставі чого формуються програми соціально-економічного розвитку територій, а також інші змістовні програми" [13, с. 260].

Цілісність та результативність планування зумовлена низкою складових, органічне поєднання яких створює умови й забезпечує можливості задля його здійснення. Базові засади формування в Україні цілісної системи планування як інструмента управління економічним і соціальним розвитком визначено у Законі України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" [14]. Згідно ст. 4 даного закону система прогнозних і програмних документів складається з прогнозів економічного і соціального розвитку (на середньо — та короткостроковий період), та програм економічного і соціального розвитку (на короткостроковий період). На регіональному рівні розроблення вищезазначених документів передбачено для Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст.

Відповідно до сформованого законодавчого полянини й відбувається практична реалізація функції планування розвитку регіональних утворень різного рівня. У той же час, поява в результаті децентралізації влади новостворених територіальних громад та наділення їх широкими повноваженнями, у тому числі й щодо визначення напрямів власного розвитку, потребує як найшвидшої інтеграції даних утворень у чинну загальнодержавну систему планування соціально-економічного розвитку, а, отже, й належного забезпечення ефективною діяльністю з планування необхідними для цього компонентами. Слід зауважити, що де факто процес активного впровадження окремих інструментів планування на місцевому рівні вже розпочато, хоча не завжди він супроводжується відповідним якісним забезпеченням.

Можливості планування як інструмента управління та конкретизація сфер його застосування в регіонах і на місцевому рівні найкращим чином розкриваються через зміст поняття "регіональний розвиток" (табл. 1).

Поняття "регіональний розвиток", як це впливає з наведених у табл. 1 визначень, характеризує безперервний процес змін у складній багатовимірній системі (регіоні), складовими якої є ціла низка підсистем — економічна, соціальна, екологічна, гуманітарна та ін. Будучи тісно пов'язаними між собою, усі підсистеми регіону є об'єктами управлінського впливу з боку численних

Таблиця 2. Основні види та складові забезпечення планування регіонального розвитку

Види забезпечення	Базові складові
Законодавче забезпечення	Конституція України; Закони України: <ul style="list-style-type: none"> «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» (2000 р.); «Про державні цільові програми» (2004 р.); «Про стимулювання розвитку регіонів» (2005 р.); «Про засади державної регіональної політики» (2015 р.); інші закони (див. ст. 5 Закону України «Про засади державної регіональної політики»).
Нормативно-методичне забезпечення	Нормативні акти органів центральної виконавчої влади: <ul style="list-style-type: none"> «Порядок розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів» (2015 р.); «Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» (2015 р.); «Методичні рекомендації щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади» (2016 р.). Методичні рекомендації недержавних інституцій: <ul style="list-style-type: none"> «Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад» (розроблені за підтримки Проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe), що фінансується Урядом Канади та впроваджується компанією Alinea International, 2021 р.).
Інституційне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> Суб'єкти державної регіональної політики та їх посадові особи (див. ст. 4 Закону України «Про засади державної регіональної політики»); Агенції регіонального розвитку; Міжнародні неурядові організації.
Інформаційне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> Статистичні та інші бази даних, що відбивають розвиток територіальних утворень в цілому та за окремими напрямками діяльності, характеризують процеси у зовнішньому середовищі.
Організаційно-документальне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> Стратегії, прогнози, програми розвитку територіальних утворень; Цільові комплексні програми; Генеральні плани розвитку населених пунктів; Комплексні плани просторового розвитку територій; Угоди щодо регіонального розвитку.
Кадрове забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> Керівний склад органів державної влади та місцевого самоврядування; Менеджери проєктів; Виконавці (аналітики, консультанти, «вузькі» спеціалісти за окремими напрямками діяльності).
Фінансове забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> Державний бюджет; Місцеві бюджети; Кошти вітчизняних юридичних та фізичних осіб; Кошти закордонних організацій та інвесторів.

Джерело: складено автором.

державних, регіональних та місцевих інституцій з метою визначення стратегічних напрямів розвитку територій та розв'язання поточних завдань. Планування, у даному контексті, виступає дієвим інструментом, використання якого дозволяє комплексно підходити до систематизації різнорівневих проблем соціально-економічного розвитку, збалансовувати їх з наявними ресурсними можливостями територій, у тому числі фінансовими, а також здійснювати моніторинг виконання визначених цілей і завдань, з можливістю їх корегування у разі потреби. У той же час результативність планування, як інструмента управління, залежить, від наявності низки базових складових, які у сукупності являють собою механізм його реалізації.

Розглянемо детальніше основні види та складові забезпечення процесу планування регіонального розвитку, які у розгорнутому вигляді у представлено у табл. 2.

Аналіз наявного забезпечення планування регіонального розвитку у розрізі окремих складових, свідчить про деякі його слабкі місця, що обмежує та нівелює потенційну спроможність використання даного інструмента задля ефективного управління розвитком територій. Покращення якості забезпечення планування потребує здійснення низки заходів на усіх рівнях управління — загальнодержавному, регіональному, місцевому.

Одним із найважливіших завдань щодо удосконалення чинного механізму забезпечення планування регіонального розвитку, є перегляд, внесення змін і доповнень до законодавчих актів, що регулюють даний процес, з метою їх приведення у відповідність до реалій сьогодення, зокрема, закріплення у них розширених повноважень органів місцевого самоврядування внаслідок здійснення реформи децентралізації, визначення їх місця і ролі, поряд з іншими інституціями, у плануванні розвитку територій та відповідальності за його кінцеві результати.

Найпершим кроком має стати доповнення переліку документів, що визначають державну регіональну політику (ст. 7 Закону України "Про засади державної регіональної політики") пунктом "Стратегії розвитку територіальних громад" та включення до даного Закону нових статей, у яких буде визначено період дії, суб'єкти розроблення, вимоги щодо змісту, організації процесу

розроблення стратегій розвитку територіальних громад та планів заходів з їх реалізації тощо. До системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку (ст. 4 Закону України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України") слід додати "прогнози і програми розвитку територіальних громад" на, відповідно, середньо — і короткостроковий періоди. У Законі України "Про стимулювання розвитку регіонів" необхідно передбачити можливість щодо стимулювання розвитку не тільки окремого регіону, а також його частини (територіальної громади або декількох) у разі наявності ознак депресивності. Так само й у Законі "Про державні цільові програми" має бути зафіксовано положення щодо поширення його норм, крім регіонів, на територіальні громади, у тому числі надання їм права виступати ініціаторами розроблення державних цільових програм.

Внесення вищезазначених змін до базових законодавчих актів, на нашу думку, дозволить завершити процес формування правового поля щодо функціонування цілісної системи планування в країні, у якій будуть чітко структуровані та повноправно представлені територіальні утворення усіх рівнів.

Не менш важливим є питання щодо нормативно-методичного забезпечення процесу планування на регіональному рівні. Чинні на даний момент документи (табл. 2) потребують певного оновлення в частині переліку показників, що характеризують стан та тенденції розвитку економіки, соціальної сфери, зміни у навколишньому середовищі (з метою більш повного відображення усіх видів діяльності та процесів, які підпадають під управлінський вплив місцевих органів влади. Таким, що назріло, є питання щодо належного кореспондування між собою окремих показників планових документів, які розробляються на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні. При цьому також має бути забезпечена відповідність між показниками планових документів різного періоду дії (довго -, середньо — та короткострокових).

Не розв'язаною до цього часу залишається й проблема щодо кількості та якості методичного забезпечення планової діяльності, оскільки на практиці фахівцям доводиться користуватися документами, які затверджені державними інституціями, і, крім того, розробками численних недержавних організацій. Як наслідок — мають місце різні вимоги до змісту стратегій і планів, що часто призводить до плутанини і унеможливорює запровадження єдиних підходів щодо розроблення планових документів та наповнення їх адекватним змістом.

Позитивно оцінюючи активну діяльність органів місцевого самоврядування щодо стратегічного бачення пріоритетів розвитку власних територій, слід визнати, що якість розроблення планових документів, у яких мають бути конкретизовані стратегічні цілі та завдання та визначені шляхи їх досягнення (прогнози, середньо — та короткострокові програми економічного і соціального розвитку, цільові програми та ін.) не завжди є високою, а їх зміст часто не повністю кореспондує зі змістом затверджених стратегій розвитку територіальних утворень. Подібна ситуація, на нашу думку, зумовлена недостатнім усвідомленням фахівцями органів місцевого самоврядування принципів відмінностей між стратегічними й поточними документами, з одного боку, та відсутністю достатнього досвіду щодо їх розроблення — з іншого.

"Стратегія має охоплювати заходи, що взаємопов'язують загальнонаціональні пріоритети, положення генеральних схем планування відповідних територій, прогнози та програми розвитку окремих галузей господарства країни, міжрегіональні інтереси тощо з власними пріоритетами розвитку конкретної території" [8, с. 20]. А призначення інших планових документів полягає у визначенні та забезпеченні досягнення проміжних результатів, та їх узгодженні з наявними ресурсними можливостями, насамперед, фінансовими, в конкретному часовому періоді.

Якісна планова робота на місцевому рівні потребує організації та проведення заходів з підвищення кваліфікації для фахівців профільних підрозділів, спрямова-

них на формування сучасного мислення та здобуття практичних навичок щодо технології розроблення відповідних документів, їх змістовного наповнення та узгодження між собою. Результативність зазначених заходів на пряму залежатиме від обсягів фінансових ресурсів, передбачених на їх здійснення, та рівня кваліфікації залучених консультантів і тренерів. Підвищення кваліфікації працівників, на нашу думку, має носити систематичний характер, а його фінансування повинно здійснюватись за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів.

Додатковим резервом забезпечення ефективного планування регіонального розвитку, що наразі майже не задіяний, є його інституційна складова, зокрема, агенції регіонального розвитку. Зазначені інституції, відповідно до норм чинного законодавства, заснуються органами місцевого самоврядування і органами місцевої виконавчої влади та безпосередньо їм підпорядковуються. Як відомо, однією із функцій зазначених інституцій є "сприяння реалізації суб'єктами регіонального розвитку регіональної стратегії розвитку та виконанні плану заходів з її реалізації, програм і проєктів регіонального розвитку" [20]. За умови створення належних умов та підтримки діяльності агенцій регіонального розвитку вони мають значний потенціал щодо надання кваліфікованої консультаційної, методичної та організаційної допомоги з питань планування регіонального розвитку усім суб'єктам, які її потребують. З метою підвищення інституційної спроможності агенцій регіонального розвитку необхідним є закріплення їх юридичного статусу як повноцінних суб'єктів державної регіональної політики; розширення переліку джерел фінансування, зокрема, надання права здійснення комерційної діяльності; вирішення засновниками питань матеріального і кадрового забезпечення відповідно до обсягів робіт, що виконуються на замовлення органів регіональної та місцевої влади.

Ефективне планування регіонального розвитку потребує якісного статистичного забезпечення, що включає три органічно пов'язані між собою складові: національну, регіональну та місцеву. Тобто йдеться про цілісну систему, яка відбиває діяльність державних інституцій та органів місцевого самоврядування, що функціонують в єдиному інформаційному просторі.

Однак, на теперішній час, як справедливо зазначають автори публікації [21], "інформаційні ресурси державної статистики в регіонах надають набір в основному макроекономічних показників, які найбільш підходять для вирішення завдань економічного регулювання і управління країною в цілому". І, крім того, "часто статистична інформація залишається незатребуваною на регіональному рівні в силу наступних причин. Суб'єктивна. Для сприйняття статистичної інформації необхідні спеціальні знання, якими деякі керівники не володіють, і тому з'являється недовіра до статистичної інформації. Об'єктивна. Сьогоднішня система збору та обробки інформації мало пристосована до використання на рівні регіону". До вищесказаного можна лише додати, що аналогічні проблеми характерні й для місцевого рівня, а, отже, повинні розв'язуватись синхронно, з врахуванням особливостей та специфіки управлінських завдань, що вирішуються на рівні регіонів і на рівні

територіальних громад. Однак, якщо на регіональному рівні відповідні інституційні структури (статистичні служби) створені і вже мають певний досвід роботи, то на місцевому рівні процес їх створення необхідно прискорити, з врахуванням потреб щодо кадрового і фінансового забезпечення. Також надзвичайно важливе значення для ефективного процесу планування має створення і функціонування такої системи інформаційного забезпечення, яка дозволить здійснювати вільний обмін необхідними статистичними даними між регіональними і місцевими органами управління задля проведення аналізу поточної ситуації та обґрунтування необхідних управлінських рішень, що стосуються соціально-економічного розвитку територій. У свою чергу, це потребує доповнення наявного переліку статистичних показників такими, що відображають взаємодію як між окремими регіонами, так й між регіонами та територіальними громадами.

Слабким місцем чинної системи регіонального планування залишається дуже низький взаємозв'язок стратегій і поточних планів із завданнями, визначеними в інших планувальних документах — зокрема у генеральних планах населених пунктів та у комплексних планах просторового розвитку територій громад. Як відомо, генеральний план населеного пункту, згідно ст. 17 Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності", призначений для обґрунтування довгострокової стратегії планування та забудови території населеного пункту і одночасно є видом містобудівної документації на місцевому рівні та документацією із землеустрою [22].

Широкі повноваження в сфері землекористування, що їх отримали органи місцевого самоврядування в умовах децентралізації, накладають підвищену відповідальність за розпорядження ними та вимагають управлінських рішень, що забезпечуватимуть максимальну ефективність від їх використання. За цих умов суттєво зростає потреба в узгодженні стратегічних напрямів щодо використання земельних ресурсів територіального утворення ще на стадії розроблення й узгодження стратегічних документів і неухильного їх дотримання після затвердження. Перспективним напрямом удосконалення планувальної документації та ефективним інструментом управління регіональним розвитком, на нашу думку, є розроблення комплексних планів просторового розвитку територій громад. За допомогою останніх у громад, крім інвентаризації наявних ресурсів, з'являється можливість вирішувати такі питання як: визначення функції території, забезпечення соціальною, транспортною та інженерною інфраструктурою, формування сприятливого середовища для мешканців, створення умов для розвитку місцевого бізнесу та залучення інвестицій. На розроблення комплексних планів у державному бюджеті країни на 2022 рік передбачено 187,7 млн грн субвенцій, що дасть змогу підготувати такі документи для 150 громад [23]. Але проблема ефективного використання ресурсів, у тому числі земельних, стосується усіх без виключення територій, а тому на державному рівні у найкоротші терміни необхідно вирішити питання щодо розроблення у стислі терміни комплексних планів просторового розвитку в усіх територіальних громадах країни.

Також варто зазначити, що бажаний позитивний результат від застосування усіх складових механізму забезпечення планування на регіональному рівні може бути досягнутий лише за умови наявності достатньої кількості висококваліфікованих фахівців у профільних підрозділах органів регіональної і місцевої влади та їх мотивації щодо розроблення якісних продуктів, які відповідають потребам, цілям і завданням розвитку конкретних територій. З врахуванням кількості створених у країні територіальних громад та багатогалузевої структури господарств у більшості з них, мова йде про потребу у тисячах працівників. Беручи до уваги, що процес підготовки спеціаліста триває не один рік, як проміжний варіант доцільно розглянути питання щодо організації перепідготовки вже наявних кадрів на курсах підвищення кваліфікації, тривалість яких має бути диференційованою залежно від ділянки роботи та складності завдань, які має вирішувати конкретний працівник.

Одночасно з розв'язанням проблеми підвищення кваліфікації працівників профільних планових підрозділів необхідно завершити процес їх формування у територіальних громадах, привести штатні розклади у відповідність до покладених на них функцій щодо планування розвитку територій, вирішити питання матеріально-технічного забезпечення діяльності та оплати праці на конкурентному рівні порівняно з іншими видами діяльності.

Підготовка ж майбутніх фахівців за повною програмою навчання повинна здійснюватись на основі схвалених нових навчальних програм вищих навчальних закладів, що здатні забезпечити надання випускникам усіх необхідних компетентностей, які потрібні для успішної практичної діяльності у царині ефективного планування розвитку територій.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Проведене дослідження підтверджує провідну роль планування у забезпеченні досягнення стратегічних та поточних цілей регіонального розвитку. Підвищення ефективності використання даного інструмента управління потребує подальшого удосконалення окремих складових цілісного механізму, що сприятиме його кращому практичному застосуванню, а саме: законодавчої, нормативно-методичної, інституційної, організаційно-документальної, інформаційної, кадрової, фінансової. Загальні напрями удосконалення за кожною із вищезазначених складових, що їх викладено у даній статті, можуть слугувати орієнтиром для подальших досліджень, обґрунтувань та деталізації використання кожної з них на різних рівнях управління регіональним розвитком, з врахуванням специфічних особливостей кожного територіального утворення країни.

Література[^]

1. Національна економічна стратегія на період до 2030 року // Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 03.03. 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text/> (дата звернення: 22. 02. 2022).

2. Бойко А. Планування регіонального розвитку в Україні. Вісник КНТЕУ. 2017. № 1. С. 19—35.

3. Качний О.С. Стратегічне планування як один із найсучасніших методів державного управління регіональним соціально-економічним розвитком. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 2. — URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1182> (дата звернення: 23.02. 2022).

4. Кухарська Н.О., Клевцевич Н.А. Нормативно-правовий механізм забезпечення стратегічного планування регіонального розвитку. Бізнес Інформ. 2018. № 1. С. 79—84.

5. Механізми реалізації регіональної політики: оцінка ефективності та напрями удосконалення: монографія / наук. ред. С.Л. Шульц; ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України". Львів, 2018. 205 с.

6. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В.С., Сторонянської І.З. Львів: ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України, 2020. 531 с.

7. Зверьяков М.І., Кухарська Н.О., Клевцевич Н.А., Шараг О. С. Стратегування регіонального розвитку: теорія, методологія, концепція: монографія / Одеський національний економічний університет МОН України. Одеса: Атлант ВОІ СОІУ, 2019. 241 с.

8. Берданова О.В., Вакулєнко В.М., Валентюк І.В., Ткачук А.Ф. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. / К.: 2017. 121 с.

9. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Інструмент для розробки стратегій регіонального розвитку і планів їх реалізації (із застосуванням підходу смарт-спеціалізації). URL: <http://www.kyiv-heritage.com/sites/default/files/pictures/2020-05/> (дата звернення: 23.02. 2022).

10. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Асоціація міст України К.: ТОВ "ПІДПРИЄМСТВО "ВІ ЕН ЕЙ", 2015. 256 с.

11. Порядок розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання стратегії розвитку територіальних громад / Методичні рекомендації. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/10/> (дата звернення: 23.02. 2022).

12. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. К.: НАДУ, 2011. Т. 2: Методологія державного управління / наук.-ред. колегія: Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній (співголова) та ін. 2011. 692 с.

13. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 5: Територіальне управління / наук.-ред. колегія: О.Ю. Амосов (співголова), О.С. Ігнатенко (співголова) та ін.; за ред. О.Ю. Амосова, О.С. Ігнатенка, А.О. Кузнецова. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр". 2011. 408 с.

14. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України:

Закон України від 23. 03. 2000 р. № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text> (дата звернення: 23. 02. 2022).

15. Орловська Ю.В. Стратегічне управління інвестиціями в регіональний розвиток. К.: Знання України. 2004. 336 с.

16. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком країни: визначення основних понять. Вісник економічної науки України. 2010. № 2. С. 57—61.

17. Шевчук Т.Л. Регіональна економіка: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 319 с.

18. Тищенко О.П. Регіональний економічний розвиток: теорія та вимірювання. К.: ВПК "Експрес-Поліграф. 2012. 368 с.

19. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05. 02. 2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 28. 02. 2022).

20. Про затвердження Типового положення про агенцію регіонального розвитку: Постанова КМУ від 11 лютого 2016 р. № 258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/258-2016-%25D0%25BF#Text> (дата звернення: 25. 02. 2022).

21. Дацій Н.В., Капитула В.Я., Нужда В.Д. Підхід до формування інноваційно-інформаційного забезпечення регіону. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 8. — URL: <http://www.dy.nauka.com-ua/?op=1&z=1470> (дата звернення: 26.02.2022).

22. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17. 02 2011 р. № 3038 — VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 26. 02. 2022).

23. Комплексний план просторового розвитку території громади. — URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14364> (дата звернення: 26.02.2022).

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution "National economic strategy for the period up to 2030", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> / (Accessed 22 Feb 2022).

2. Bojko, A. (2017), "Regional development planning in Ukraine", Visnyk KNTEU, vol. 1, pp. 19—35.

3. Kachniy, O.S. (2018), "Strategic planning as one of the existing methods of public administration by regional social-economic development", Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok, [Online], vol. 2, available at: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1182> (Accessed 23 Feb 2022).

4. Kukhars'ka, N.O. and Kliivtsievych, N.A. (2018), "Regulatory mechanism for strategic planning of regional development", Biznes Inform, vol. 1, pp. 79—84.

5. Shul'ts, S.L. (2018), Mekhanizmy realizatsii rehional'noi polityky: otsinka efektyvnosti ta napriamy udoskonalennia [Mechanism for the implementation of regional policy: evaluation of effectiveness and areas for improvement], DU "Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M.I. Dolishn'oho NAN Ukrainy", Lviv, Ukraine.

6. Kravtsov, V.S. and Storoniian's'ka, I.Z. (2020), Terytorial'ni hromady v umovakh detsentralizatsii: ryzyky ta mekhanizmy rozvytku [Territorial communities in the conditions of decentralization: risks and mechanisms of

development], DU "Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M.I. Dolishn'oho NAN Ukrainy, Lviv, Ukraine.

7. Zvieriakov, M.I. Kukhars'ka, N.O. Klevtsevych, N.A. and Sharah, O.S. (2019), Stratehuvannia rehional'noho rozvytku: teoriia, metodolohiia, kontseptsiiia [Regional development strategy: theory, methodology, concept], Odes'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet MON Ukrainy. Atlant VOI SOIU, Odesa, Ukraine.

8. Berdanova, O.V. Vakulenko, V.M. Valentiuk, I.V. and Tkachuk, A.F. (2017), Stratehichne planuvannia rozvytku ob'iednanoi terytorial'noi hromady [Strategic planning of the development of the united territorial community], Kyiv, Ukraine.

9. kyiv-heritage.com (2020), "Methodology of regional development planning in Ukraine. Tool for developing regional development strategies and plans for their implementation (using the smart specialization approach)", available at: <http://www.kyiv-heritage.com/sites/default/files/pictures/2020-05/> (Accessed 23 Feb 2022).

10. Vasyli'chenko, H. Parasiuk, I. and Yeremenko, N. (2015), Planuvannia rozvytku terytorial'nykh hromad. Navchal'nyj posibnyk dlia posadovykh osib mistsevoho samovriaduvannia [Planning the development of territorial communities. Training manual for local government officials], Asotsiatsiia mist Ukrainy. TOV "PIDPRYYEMSTVO "VI EN EJ", Kyiv, Ukraine.

11. Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine (2021), "Procedure for developing, approving, implementing, monitoring and evaluating the development strategy of territorial communities", available at: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/10/> (Accessed 23 Feb 2022).

12. Kovbasiuk, Yu.V. (2011), Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia: u 8 t. [Encyclopedia of Public Administration], vol. 2, Metodolohiia derzhavnoho upravlinnia [Methodology of public administration], NADU, Kyiv, Ukraine.

13. Kovbasiuk, Yu.V. (2011), Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia: u 8 t. [Encyclopedia of Public Administration], vol. 5, Terytorial'ne upravlinnia [Territorial administration], Vyd-vo KharRI NADU "Mahistr", Kharkiv, Ukraine.

14. Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine "On State Forecasting and Elaboration of Ukraine's Economic and Social Development Programs", available at: (Accessed 23 Feb 2022).

15. Orlovs'ka, Yu.V. (2004), Stratehichne upravlinnia investytsiiamy v rehional'nyj rozvytok [Strategic management of investments in regional development], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

16. Korotych, O.B. (2010), "Public administration of regional development: the definition of basic concepts", Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy, vol. 2, pp. 57—61.

17. Shevchuk, T.L. (2011), Rehional'na ekonomika [Regional economy], Znannia, Kyiv, Ukraine.

18. Tyschenko, O.P. (2012), Rehional'nyj ekonomichnyj rozvytok: teoriia ta vymiriuvannia [Regional economic development: theory and measurement], VPK "Ekspress-Polihraf, Kyiv, Ukraine.

19. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On the principles of state regional policy", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (Accessed 28 Jan 2022).

20. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), Resolution "On approval of the Standard Regulations on the Regional Development Agency", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/258-2016-%25D0%-25BF#Text> (Accessed 25 February 2022).

21. Datsij N.V. Kapytula V.Ya. and Nuzhda V.D. (2019), "Approach to the formation of innovation and information provision of the region", Derzhavne upravlinnia: udoskonalennya ta rozvytok, [Online], vol. 8, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1470> (Accessed 26 Feb 2022)

22. Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine "On Regulation of City Planning Activity", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (Accessed 26 Feb 2022).

23. Decentralization (2021), "A complex municipality spatial development plan: it sounds complicated but in practice it simplifies the municipality life", available at: <https://decentralization.gov.ua/news/14364> (Accessed 26 Feb 2022).

Стаття надійшла до редакції 29.03.2022 р.

АГРОСВІТ

www.agrosvit.info

Передплатний індекс: 23847

АГРОСВІТ
Науково-практичний журнал

ISSN 2306-0792
P772306419201

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292